

วารสาร

ISSN 0857-2038

มหาวิทยาลัยศิลปากร

อักษรศาสตร์

ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (ม.ย.-พ.ย. 45)

ราคา 60 บาท

วัตถุประสงค์

- เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านมนุษย-
ศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิจิตรศิลป์
- ผลงานวิชาการ การค้นคว้าวิจัย ใน
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร และบุคคลทั่วไป

เจ้าของและสำนักงาน

คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

จังหวัดนครปฐม 73000 โทรศัพท์ (034) 255-096, 255-097

โทรสาร (034) 255-794

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะอักษรศาสตร์, นฤมิตร สอดดสุข, พรเพ็ญ ยันตระกูล,

วินัย พงศ์ศรีเพียร, วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, พุทธชาติ โปธิบาล

บรรณาธิการ

บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์ cboonson@su.ac.th; osirispower@yahoo.com;

hades3000@hotmail.com; mythos3000@lycos.com

กองบรรณาธิการ

โกวิท แก้วสุวรรณ, ชาญนรงค์ บุญหนุน, สมปรารถนา รัตนกุล, สรวุฑ ต้นณีกุล,

นาคยา อยู่คง, รุ่งทิวา ขลิบเงิน

ปก

สรวุฑ ต้นณีกุล

รูปเล่มและดำเนินการผลิต

สำนักพิมพ์ต้นตำรับ 581 ซ.ลาดพร้าว 109 ถ.ลาดพร้าว คลองจั่น บางกะปิ

กทม. 10240 โทรศัพท์ 02-375-3582-3

กำหนดออกและสมัครสมาชิก

ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ (ภาคการศึกษาละ 1 ฉบับ) สนใจสมัครเป็นสมาชิกและ

สอบถามได้ที่นางสาวพันทิพา ศรีพื้นผล เลขานุการคณะอักษรศาสตร์

การส่งบทความ

ส่งต้นฉบับ 2 ชุด พร้อมแผ่นดิสเก็ต จำหน่ายถึงบรรณาธิการวารสาร ตามที่อยู่

ของสำนักงานทำการ เฉพาะชื่อผู้เขียนและสถานที่ติดต่อให้แยกไว้ต่างหากใน

กระดาษแผ่นแรก ไม่ปะปนกับส่วนของบทความ เพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิให้

ตรวจบทความโดยไม่ทราบชื่อผู้เขียน

จัดจำหน่ายโดย

บริษัท เกล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ 02-225-9536-40

สารบัญ

ฉบับ ประวัติศาสตร์

บทบรรณาธิการ	บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์	3
บทความประจำฉบับ		
บทนำ: ประวัติศาสตร์กับวัฒนธรรม	พัฒน์พงศ์ ประคัลภ์พงศ์	9
การศึกษาการขยายตัวของกองทัพญี่ปุ่น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา: มุมมองทางสังคม-วัฒนธรรม	พวงทิพย์ เกียรติสทกุล	23
แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอยุธยา	วรพร ภูพงษ์พันธ์ุ	52
ความสัมพันธ์สยาม-มลายูในมิติวัฒนธรรม: บทสะท้อนจากอิกายัต มะรง มหาวงศ์ (ตำนานเมืองไทรบุรี)	ชูลีพร วิรุณหะ	70
ความสำคัญและขอบเขตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน	ยงยุทธ ชูแว่น	102
อารยธรรมข้าวของชาวนาเวียดนาม: ยุครุ่งเรืองและพื้นฐานลัทธิชาตินิยมโบราณเวียดนาม	พรเพ็ญ ชันตระกูล	115
การแก้ปัญหาโมโรในสมัยประธานาธิบดีมาร์กอส	มนัส เกียรติธารย์	162
สถานะของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ในประวัติศาสตร์	อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์	177
บทความพิเศษ		
เพลงยาวพระราชทานสมเด็จพระพันวษา	นันทา ชุนักดี	198
A Rhapsody in Grotesque Minor: On Modern Dramatic and Theatrical Grotesqueness and the Italian Teatro del Grottesco in Particular	Reinhold Grimm	227

บทบรรณาธิการ

การศึกษาประวัติศาสตร์ในบ้านเราในปัจจุบันนับว่ามีความก้าวหน้ามากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับหลายทศวรรษก่อนหน้านี้อย่างเห็นได้ชัด ทุกวันนี้ นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาได้รับการปลูกฝังว่าประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่องของการบรรยายข้อเท็จจริง แต่เป็นเรื่องของการวิพากษ์หลักฐาน รวมถึงการวิพากษ์งานเขียนทางประวัติศาสตร์ก่อนหน้านี้อย่างเห็นได้ชัด ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นผลมาจากความพยายามของนักประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทนำในวงการปัจจุบันที่ได้ผลิตผลงานเชิงคุณภาพและจัดการการเรียนการสอนในแนวทางที่ก้าวหน้าขึ้น แต่กระนั้น ความเข้าใจของคนทั่วไปที่มีต่อวิธีการวิทยาทางประวัติศาสตร์ก็ยังมีไม่มากนัก ดังเราจะเห็นได้ว่าข้อเขียนจำพวกเกร็ดประวัติศาสตร์ สารคดีเชิงประวัติศาสตร์ ที่มีปรากฏมากมายตามร้านหนังสือ ยังคงถูกหยิบยกมาอ้างถึงว่าเป็นงานทางประวัติศาสตร์ แม้กระทั่งงานเขียนประเภทที่ขาดการค้นคว้าตรวจสอบและวิพากษ์หลักฐาน อีกทั้งยังยึดถือเอาความเชื่อส่วนตัวมาใส่ให้เป็นเสมือนข้อเท็จจริงก็ยังคงมีการผลิตออกมามากมาย และงานเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกผลิตโดยหน่วยราชการต่าง ๆ เองด้วย ทำอย่างไรความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการศึกษาประวัติศาสตร์รวมถึงวิธีการวิทยาทางประวัติศาสตร์จะเป็นที่รับรู้ในวงกว้างในสังคมไทย นี่คือโจทย์ใหญ่ของสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนทาง

ประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

โดยที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ได้ดำเนินการเพื่อเปิดหลักสูตรปริญญา
มหาบัณฑิตเพิ่มอีกสาขา คือสาขาประวัติศาสตร์ศึกษา ซึ่งเน้นกลุ่มผู้ศึกษาจาก
ครูผู้สอนวิชาทางประวัติศาสตร์ในโรงเรียน อันเป็นกลุ่มที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความ
เข้าใจและวิธีการวิทยาทางประวัติศาสตร์สู่เยาวชนไทยตามโรงเรียนต่าง ๆ หลักสูตร
เช่นนี้จะช่วยในการผลิตบุคลากรที่ลงไปช่วยปรับเปลี่ยนความรู้และความ
เข้าใจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องขึ้น โดยเฉพาะ
เมื่อเด็กไทยทุกคนต่อไปนี้จะต้องผ่านการศึกษามากับขั้นพื้นฐาน 12 ปี *วารสาร
อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร* ฉบับนี้ จึงเป็นฉบับประวัติศาสตร์ เพื่อ
เผยแพร่ผลงานของคณาจารย์จากภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ซึ่ง
จะเป็นผู้บริหารจัดการหลักสูตรดังกล่าว โดยต้องการให้มีตัวอย่างของแนวทาง
ทางการศึกษาประวัติศาสตร์ และมีตัวผลงานไว้อ่านประกอบการศึกษา

พัฒนาพงศ์ ประคัลภ์พงศ์ ได้เขียนบทนำเพื่อชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์กับ
วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกันอย่างไร

การศึกษาประวัติศาสตร์เรียกร้องความใส่ใจต่อเรื่องอะไรบ้าง ในแง่ของ
วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ บทความของวรพพร ภูพงษ์พันธ์ แนะนำเสนอให้เห็นว่า
แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจยุคนี้มีแนวทางแบบใดบ้าง ทำให้
ข้อมูลชุดเดียวกันกลับถูกตีความแตกต่างกัน เราเรียนรู้อะไรได้บ้างจากเรื่องนี้

ตำนานอาจไม่ใช่เอกสารทางประวัติศาสตร์ในแง่ใช้เพื่อเป็นหลักฐานยืนยัน
ข้อเท็จจริง แต่ตัวตำนานเองก็เป็นหลักฐานสะท้อนความนึกคิดของผู้เขียนตำนาน
ตลอดจนทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เอกสารชิ้นหนึ่ง ๆ จึงเป็นได้ทั้งเอกสาร
ชั้นรองและเอกสารชั้นต้นในเวลาเดียวกัน แล้วแต่ว่าจะหยิบนำมาเพื่อพิจารณา
ในแง่ไหน เรามีตัวอย่างของงานที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการใช้ตำนานเพื่อ
ช่วยทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ ได้แก่บทความของสุสิพร วิรุณหะ ซึ่งชี้ให้
เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างสยามในอดีตกับมลายูโดยพิจารณาจาก
อิกายัต มะรง มหาวงศ์ (ตำนานเมืองไทรบุรี) ตำนานดังกล่าวนี้สะท้อนทัศนะ
ของฝ่ายปัตตานีอย่างไรต่อการศึกษาที่สยามเข้าไปเกี่ยวข้องและสร้างอิทธิพลต่อดิน
แดนดังกล่าว ทัศนะดังกล่าวต่างจากที่สะท้อนใน*อิกายัต*ฉบับอื่น ๆ อย่างไร

และโดยภาพรวมแล้ว *ฮิกายัต* ทั้งหมดสะท้อนความคิดเห็นของผู้คนในแถบพื้นที่ที่ปัจจุบันส่วนหนึ่งเป็นจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยอย่างไร ตรงนี้เองที่เราจะรับรู้ความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากภาพที่ทางการไทยได้สร้างให้กับกลุ่มคนในพื้นที่แถบดังกล่าวที่ไม่อยากอยู่ร่วมกับรัฐไทยได้อย่างเข้าใจมากขึ้น

แม้ว่าข้อถกเถียงกันว่าเราสามารถกล่าวได้ใหม่ว่ามีความคิดแบบชาตินิยมก่อนการกำเนิดรัฐชาติจะเป็นการถกเถียงที่เป็นประเด็นสำคัญ แต่เราก็กกล่าวได้ว่าความพยายามสร้างความรู้สึกร่วมและสำนึกรวมหมู่ของการเป็นกลุ่มเฉพาะที่มีชะตากรรมผูกติดกันโดยอิงอาศัยการมีชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมเดียวกันนั้นเป็นพื้นฐานของความคิดแบบชาตินิยมในเวลาต่อมา พรเพ็ญ อันตระกุลได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า ตำนานในอดีตที่มีรากฐานอยู่บนอารยธรรมข้าวของชาวนาเวียดนามนั้นแสดงถึงพื้นฐานลัทธิชาตินิยมโบราณเวียดนามอย่างไร ในบทความนี้พรเพ็ญยังได้แสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์ทางนิรุกติศาสตร์ของคำช่วยในการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ได้อย่างไร และต้องทำในแบบไหน

บทความของยงยุทธ ชูแว่น นำเสนอวิธีการศึกษา ความสำคัญและขอบเขตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางศึกษาประวัติศาสตร์ที่ท้าทายการเขียนประวัติศาสตร์แบบเน้นชาตินิยมที่ทางการไทยสนับสนุน อันให้ภาพความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ผิดเพี้ยนไปอย่างไร และการศึกษาตามแนวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะช่วยปรับภาพที่ผิดเพี้ยนให้ถูกต้องขึ้นได้อย่างไร นอกจากนี้ความก้าวหน้าของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นของประชาธิปไตยในบ้านเราอย่างไร

ในแง่ของบทความที่มุ่งนำเสนอมุมมองทางประวัติศาสตร์ให้รอบด้านขึ้น โดยพิจารณาถึงความคิดของฝ่ายตัวละครในประวัติศาสตร์ที่คนทั่วไปมักมีภาพติดตาในแบบเดียว เรามีบทความของพวงทิพย์ เกียรติสทกุล ที่ศึกษาเรื่องการขยายตัวของกองทัพญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา โดยเน้นที่มุมมองทางสังคมและวัฒนธรรมของฝ่ายญี่ปุ่น เราจะเข้าใจความคิดของฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองอย่างไร ทำให้ญี่ปุ่นจึงต้องการเข้ามามีอิทธิพลในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงดังกล่าว บทความ

ของมนุษย์ เกี่ยวธรรายได้นำเสนอภาพการแก้ปัญหาโมโรในสมัยประธานาธิบดี มาร์กอส ว่าในมุมมองของฝ่ายกบฏมุสลิมโมโรมองอย่างไรต่อปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น ทำให้จึงต้องประกาศแยกดินแดนเพื่อตั้งรัฐใหม่ ความเข้าใจตื้น ๆ ประเภทเป็นเรื่องของ “ผู้ก่อการร้าย” หรือ “ผู้ไม่รักชาติ” ที่มักปรากฏต่อเรื่องทำนองนี้ (เช่นเดียวกับกรณีสี่จังหวัดภาคใต้ของไทย) เป็นผลมาจากโฆษณาการทางการเมืองของฝ่ายครองอำนาจรัฐที่มุ่งสร้างภาพปิดเบือนเพื่ออ้างความชอบธรรมในการปราบปรามเท่านั้น แม้แต่ความเข้าใจเรื่องชาติของทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกันก็มีความแตกต่างกัน นอกไปจากความไม่รู้ลึกกว่าเป็นพวกเดียวกัน สังคมต่าง ๆ รวมถึงสังคมไทยปัจจุบันนั้นต้องการความเข้าใจที่เปิดกว้างขึ้น มากกว่าการสร้างภาพใส่กันอย่างขุ่ย ๆ เพื่อหวังผลทางการเมือง นี่คือนสิ่งที่ผู้บริหารรัฐปัจจุบันควรสำเหนียกอย่างยิ่ง หากต้องการให้สังคมมีสันติอย่างยั่งยืน

บทความของอนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์ได้บรรยายเหตุการณ์แบบไล่ลำดับสถานะของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ในประวัติศาสตร์ให้เห็นลำดับของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนถึงการสลายตัวของจักรวรรดิ ข้อมูลเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำหรับผู้สนใจศึกษาในเรื่องนี้จะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ในส่วนของบทความพิเศษนั้น นันทา ขุนภักดีได้วิเคราะห์เพลงยาวที่ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย กษัตริย์รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี แต่งพระราชทานสมเด็จพระพันวษาเมื่อยังมีฐานันดรเป็นเพียงเจ้าฟ้าบุญรอด เรื่องอันนี้อัจฉราสมัยรัชกาลที่ 1 เรื่องของการลักลอบได้เสียกันภายในเขตของพระราชวังอันผิดกฎมณเฑียรบาล โดยผู้กระทำเป็นพระราชโอรส ซึ่งในภายหลังได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์นั้น ปรากฏเป็นที่รับรู้กันบ้างในวงแคบในปัจจุบัน บทความของ นันทาได้นำเอาเพลงยาวในแต่ละท่อนมาวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นนัยพิศวาสเฉพาะบุคคลอย่างให้ภาพชัด

วารสารของเราได้รับเกียรติจากโรนไฮลด์ กริมม์ (Reinhold Grimm) ศาสตราจารย์เกียรติคุณแห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ริฟเวอร์ไซด์ นักวรรณคดีศึกษาระดับโลก ที่ส่งผลงานมาให้เราพิจารณาเพื่อลงตีพิมพ์ บทความของกริมม์ให้ภาพชัดของพัฒนาการทางการเมืองและการละครและบทละครแบบโกรเทสค์ – ที่ทาง

กองบรรณาธิการขอสร้างศัพท์ภาษาไทยใช้เรียกเป็นการชั่วคราวไปก่อนว่า แนวทางแบบเสียดเย้ย— นับแต่กำเนิดถึงช่วงรุ่งเรือง อันมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการละครและบทละครในปัจจุบัน ความรอบรู้ในวรรณกรรมนาชาติของตัวผู้เขียนบทความทำให้บทความนี้เป็นบทความจำเป็นต้องอ่านสำหรับผู้สนใจวรรณคดีศึกษาและวรรณกรรมเปรียบเทียบ และนับว่าเป็นโชคอย่างยิ่งอีกด้วยที่ผู้อ่านชาวไทยได้อ่านบทความนี้ก่อนที่อื่น หากเป็นไปได้ในอนาคต ทางเราจะจัดหาผู้แปลบทความนี้เป็นภาษาไทยเพื่อให้นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างได้

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับต่อ ๆ ไป ยังมีฉบับที่ว่าด้วยชาตินิยม และฉบับว่าด้วยลัทธิมาร์กซ์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะได้นำเสนอตามออกมาในเวลาไม่นานนัก